

Dr. sc. Hrvoje SIKIRIĆ,
redoviti profesor u trajnom zvanju
Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet
hsikiric@pravo.unizg.hr

UDK 347.736/739(497.6)(094.5)
Prethodno priopćenje
Rad stigao: 14. svibnja. 2024.
Rad prihvaćen: 11. lipnja 2024.

NADLEŽNOST ZA POTROŠAČKE UGOVORE - POJAM „POTROŠAČ“ I UGOVORI S DVOSTRUKOM NAMJENOM U PRAKSI SUDA EUROPSKE UNIJE

Sažetak: *Načelo zaštite potrošača jedno je od temeljnih načela prava Europske unije. Na razini sekundarnog prava, u području europskog međunarodnog privatnog procesnog prava, ono se očituje u posebnim pravilima o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore sadržanim u odredbama odjeljaka 4. Uredbe br. 1215/2012, Uredbe br. 44/2001 i Bruxellske konvencije. Stupanjem Republike Hrvatske u članstvo Europske unije, praksa Suda Europske unije postala je od izuzetne važnosti za primjenu pravnih akata EU-a. Budući da još uvijek ne postoji sustavno praćenje prakse Suda EU-a, pa ni u vezi s ova tri pravna instrumenta, osnovni cilj ovog rada je svim dionicima uključenim u rješavanje sporova iz potrošačkih ugovora s međunarodnim obilježjem, ponajprije sucima, punomoćnicima i strankama, dati cjelovit i sistematiziran prikaz stajališta koja je Sud Europske unije zauzeo u tumačenju posebnih pravila o nadležnosti za potrošačke ugovore u slučaju ugovora s dvostrukom namjenom – ugovora koji se odnose djelomično na poslovno-profesionalnu a djelomično na privatnu djelatnost. Pojam „potrošača“ je, naime, glavni čimbenik za određivanje pravila o međunarodnoj nadležnosti za potrošačke ugovore. Sud je zauzeo stajalište da se osoba koja je sklopila ugovor koji se odnosi na predmet namijenjen djelomično za profesionalno-poslovnu namjenu, a djelomično za namjenu koja se ne može smatrati njezinom profesionalnom ili poslovnom djelatnosti, ne može pozivati na pravila o posebnoj nadležnosti za potrošačke ugovore, osim ako je profesionalno-poslovna namjena toliko sporedna da u ukupnom kontekstu odnosnog posla ima potpuno podređenu ulogu, pri je čemu je u tom kontekstu nevažna činjenica da prevladava privatna namjena.*

Ključne riječi: *Uredba br. 1215/2012, Uredba br. 44/2001, Bruxelleska konvencija, nadležnost za potrošačke sporove, pojam „potrošača“, ugovori s dvostrukom namjenom.*

1. UVOD

Načelo zaštite potrošača jedno je od ključnih načela prava Europske unije, kako na razini primarnog, tako na razini europskog sekundarnog prava. Predmet ovog rada jest zaštitna nadležnost za potrošačke ugovore u europskom međunarodnom građanskom procesnom pravu.

U uvodnom dijelu rada (1.) navest će se pravni izvori koji sadržavaju pravila o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore i obrazložiti osnovna načela koja Sud Europske unije uzima u obzir prilikom njihovog tumačenja odlučujući u postupcima o prethodnim pitanjima povodom zahtjeva nacionalnih sudova.¹ U drugom, središnjem dijelu rada (2.), dat će se prikaz stajališta koja je Sud zauzeo odlučujući o zaštitnim pravilima o nadležnosti za potrošačke ugovore u pogledu jednog od pitanja važnih za ocjenu svojstva „potrošača“, a to je može li se osoba koja je sklopila ugovor koji se odnosi na predmet namijenjen djelomično za profesionalno-poslovnu namjenu, a djelomično za

¹ Čl. 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, SL L 202, 7. 6. 2016.

namjenu koja se ne može smatrati njezinom profesionalnom ili poslovnom djelatnosti (ugovor s dvostrukom namjenom) pozivati na pravila o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore, dok će se u trećem dijelu (3.) iznijeti zaključna razmatranja.

1.1. Nadležnost za potrošačke ugovore – pravni izvori

Nadležnost za potrošačke ugovore u europskom međunarodnom građanskom pravu uređena je Uredbom (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena)². Tom uredbom ukinuta je i zamijenjena Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: BU I.),³ koja je, pak, zamijenila (Bruxellsku) Konvenciju od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje: BK)⁴.

Odredbi o nadležnosti za potrošačke ugovore iz Uredbe br. 1215/2012 sadržane su u Odjeljku 4. njezinog Poglavlja II. (Odjeljak 4. Poglavlje II. BU I.; Odjeljak 4. Poglavlje II. BK) u odredbama članaka 17.-19. Članak 17. određuje polje primjene tih odredbi i definira pojam „potrošača“ (čl. 15. BU I.; čl. 13. BK)⁵, članak 18. sadržava pravila o nadležnosti (čl. 16. BU I.; čl. 14. BK)⁶ a članak 19. određuje opseg u kojem

² Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), SL L 351, 20. 12. 2012. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravci SL L 160, 9. 12. 2014. i SL L 202, 28. 7. 2016.) (dalje u tekstu: Uredba br. 1215/2012, Uredba Bruxelles I. bis, BU I. bis).

³ Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 12, 16. 1. 2001. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.) (dalje u tekstu: Uredba br. 44/2001, Uredba Bruxelles I.; BU I.).

⁴ Konvencija od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 299, 31. 12. 1972. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.) (dalje u tekstu: Bruxellska konvencija; BK).

5 Članak 17. BU I. bis

1. U pitanjima u vezi ugovora kojeg sklapa osoba, potrošač, u svrhu koja se može smatrati da je izvan njegove profesionalne ili gospodarske djelatnosti, nadležnost se utvrđuje ovim Odjeljkom, ne dovodeći u pitanje članak 6. i točku 5. članka 7., ako:

- (a) je riječ o ugovoru o kupoprodaji robe s obročnom otplatom cijene;
- (b) je riječ o ugovoru o zajmu s obročnom otplatom ili o ugovoru o bilo kakvom drugom obliku kredita, sklopljenim za financiranje prodaje robe; ili
- (c) u svim drugim slučajevima, ako je ugovor sklopljen s osobom koja obavlja trgovačku ili profesionalnu djelatnost u državi članici u kojoj potrošač ima prebivalište, ili ako na bilo koji način usmjerava svoje djelatnosti u tu državu članicu ili više država uključujući tu državu članicu, ugovor spada u okvir te djelatnosti.

2. Ako potrošač sklopi ugovor sa strankom koja nema prebivalište u državi članici ali ima podružnicu, predstavništvo ili drugu poslovnu jedinicu u jednoj od država članica, za tu se stranku u sporovima koji proizlaze iz poslovanja te podružnice, predstavništva ili poslovne jedinice smatra da ima prebivalište u toj državi članici.

3. Ovaj se odjeljak ne primjenjuje na ugovor o prijevozu, osima ako se ne radi o ugovoru u kojem je u cijenu uračunata kombinacija prijevoza i smještaja.

⁶ Članak 18. BU I. bis

1. Potrošač može pokrenuti postupak protiv druge ugovorne stranke bilo pred sudovima države članice u kojoj ta stranka ima prebivalište, ili, neovisno o prebivalištu druge stran-

se sporazumno može odstupiti od odredbi prethodna dva članka (čl. 17. BU I.; čl. 15. BK)⁷.

1.2. Osnovna načela od kojih Sud polazi u tumačenju pravila o nadležnosti za potrošačke ugovore

Iz obrazloženja presuda koje je Sud donio u postupcima po zahtjevu nacionalnih sudova za prethodnu odluku u sporovima iz potrošačkih ugovora slijedi da je Sud utvrdio nekoliko osnovnih načela koja uzima u obzir prilikom tumačenja pravila o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore.

Uredba br. 1215/2012 (BU I. i BK) namijenjena je ujednačavanju pravila o sukobu nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima pomoću jasno predvidivih pravila o nadležnosti. Njezin cilj je pravna sigurnost, koja se sastoji od pojačane pravne zaštite osoba s prebivalištem u Europskoj uniji, tako da se istodobno omogućí tužitelju da lako utvrdi sud pred kojim može pokrenuti postupak i tuženiku da razumno predvidi pred kojim sudom može biti tužen.⁸

Odjeljak 4. Uredbe br. 1215/2012 (Odjeljak 4. BU I.; Odjeljak 4. BK) predstavlja zaokružen režim za potrošačke ugovore i njegove odredbe imaju prednost pred općim i posebnim pravilima o nadležnosti iz Odjeljka 1. (Opće odredbe) i Odjeljka 2. (Posebna nadležnost), što znači da se odredbe tih odjeljaka ne primjenjuju na potrošačke ugovore. Nasuprot tome, odredbe Odjeljka 3. (Nadležnost u stvarima koje se odnose na ugovore o osiguranju), jednako kao i članak 24. Odjeljak 6. (Isključiva nadležnost) (čl. 22. Odjeljak 6. BU I.; čl. 15. Odjeljak 5. BK), imaju prednost nad odredbama Odjeljka 4.

U uvodnoj izjavi 18. Uredbe br. 1215/2012 istaknuto je da je svrha, *ratio legis*, Odjeljka 4. zaštita slabije stranke pravilima o nadležnosti koja su povoljnija za njene interese od općih pravila.⁹ I Sud je višekratno potvrdio da je uloga pravila o posebnoj nadležnosti iz Odjeljka 4. osigurati primjerenu zaštitu potrošaču koji je ekonomski slabiji i pravno manje iskusan od svog ugovornog partnera koji obavlja profesionalnu ili poslovnu djelatnost.¹⁰ Tako se ugovorni odnos koji je, načelno, nejednak, uravnotežuje

ke, pred sudovima mjesta gdje potrošač ima prebivalište.

2. Druga ugovorna stranka može pokrenuti postupak protiv potrošača samo pred sudovima države članice u kojoj potrošač ima prebivalište.

3. Ovaj članak ne utječe na pravo podizanja protutužbe pred sudom pred kojim, u skladu s ovim Odjeljkom, teče prvotni postupak.

⁷ Članak 19. BU I. *bis*

Od odredaba ovog odjeljka može se odstupiti samo sporazumom:

1. koji je sklopljen nakon nastanka spora,

2. koji omogućuje potrošaču pokretanje postupka pred sudom različitim od suda koji je naveden u ovom odjeljku; ili

3. koji je sklopljen između potrošača i druge ugovorne stranke, od kojih oba u vrijeme sklopanja ugovora imaju prebivalište ili uobičajeno boravište u istoj državi članici i kojim se prenosi nadležnost na sudove te države članice, pod uvjetom da taj sporazum nije suprotan pravu te države članice.

⁸ Presuda od 14. srpnja 2016., *Granarolo SpA protiv Ambrosi Emmi France SA*, C-196/15, EU:C:2016:559, t. 16.; presuda od 4. listopada 2018., *Feniks sp. z o.o. protiv Azteca Pruduct & Services SL*, C337/17, EU:C:2018:805, t. 34.

⁹ Uvodna izjava br. 18. BU I. *bis*; uvodna izjava br. 13. BU I.

¹⁰ Presuda od 20. siječnja 2005., *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, C-464/01, ECLI:EU:C:2005:32, t. 34.; presuda od 20. siječnja 2005., *Petra Engler protiv Januš Versand GmbH*, C-27/02, ECLI:EU:C:2004:414, t. 39.; presuda od 14. ožujka 2013., Česká

na razini određivanja međunarodne nadležnosti.¹¹ Važnost zaštitnog karaktera Odjeljka 4. vidljiva je i u odredbama uredbe iz Odjeljka 3. (Odbijanje priznanja i izvršenja) Poglavlja III. (Priznanje i izvršenje). Premda je uredba prihvatila načelo automatskog priznanja i, u skladu s tim načelom, kao opće pravilo, da se u postupku priznanja strane sudske odluke ne ispituje nadležnost suda koji je donio odluku, od tog pravila odstupa se upravo u vezi s odlukama donesenim u potrošačkim sporovima, kad se nadležnost suda odluke ispituje te se strana odluka ne priznaje ako je taj sud povrijedio pravilo o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore iz te uredbe.¹²

Pojmove sadržane u Uredbi br. 1215/2012, kao i u ostalim pravnim instrumentima europskog prava, prema stajalištu Suda treba, radi osiguranja njezine jedinstvene primjene u svim državama članicama, tumačiti autonomno, polazeći ponajprije od sustava i ciljeva te uredbe.¹³

Sud je u nizu odluka naglasio da članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 15. st. 1. BU I.; čl. 13. st. 1. BK) predstavlja iznimku, kako od općeg pravila o nadležnosti propisanog u članku 4. stavak 1. te uredbe, kojim se, kao opće pravilo, određuje nadležnost suda države članice u kojoj tuženik ima prebivalište (*actor sequitur forum rei*), tako i od pravila posebne nadležnosti u pogledu ugovora iz njezinog članka 7. stavak 1. (čl. 5. st. 1. BU I.; čl. 5. st. 1. BK), prema kojem je nadležan sud u mjestu u kojemu je obveza koja je predmet postupka izvršena ili treba biti izvršena. Zato se članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 mora usko tumačiti.¹⁴

Budući da se Uredbom br. 1215/2012 stavlja izvan snage i zamjenjuje Uredba br. 44/2001 sva tumačenja Suda u vezi potonje vrijede i za Uredbu br. 1215/2012 kada se njihove odredbe mogu smatrati istovjetnima,^{15,16} a što je upravo slučaj s njihovim odred-

spořitelna protiv Gerald Feichter, C-419/11, ECLI:EU:C:2013:165, t. 33.; presuda od 28. siječnja 2015., *Harald Kolassa protiv Barclays Bank plc*, C-375/13, ECLI:EU:C:2015:37, t. 21.; presuda od 23. prosinca 2015., *Rüdiger Hobohm protiv Benedikt Kampik Ltd & Co. KG, Benedikt Aloysius Kampik i Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL*, C-29/14, ECLI:EU:C:2015:844., t. 31.

¹¹ Mišljenje neovisnog odvjetnika Pedra Cruz Villalóna od 18. srpnja 2013., *Lokman Emrek protiv Vlade Sabranovića*, C-218/12, ECLI:EU:C:2013:494, t. 23.

¹² Čl. 45. st. 1. (e) i (i) BU I. *bis*; čl. 35. st. 1. BU I.; čl. 28. st. 1. BK.

¹³ *Petra Engler protiv Janus Versand GmbH*, t. 33.; presuda od 7. prosinca 2010., *Peter Pammer protiv Reederei Karl Schlüter i Hotel Alpenhof GesmbH protiv Oliver Heller*, C-144/09, ECLI:EU:C:2010:273, t. 55.; presuda od 6. rujna 2012., *Mühlleitner protiv Ahmad Yusufi i Wadat Yusufi*, C-190/11, ECLI:EU:C:2012:542, t. 28.; *Česká spořitelna protiv Gerald Feichter*, t. 25.; presuda od 28. siječnja 2015., *Harald Kolassa protiv Barclays Bank plc*, C-375/13, ECLI:EU:C:2015:37, t. 22.; presuda od 10. prosinca 2020., *A. B. i B. B. protiv Personal Exchange International Limited*, C-774/19, ECLI:EU:C:2020:807, t. 28.

¹⁴ *Peter Pammer protiv Reederei Karl Schlüter i Hotel Alpenhof GesmbH protiv Oliver Heller*, t. 53.; *Mühlleitner protiv Ahmad Yusufi i Wadat Yusufi*, t. 27.; *Česká spořitelna protiv Gerald Feichter*, t. 26.; *Harald Kolassa protiv Barclays Bank plc*, t. 28.; *Rüdiger Hobohm protiv Benedikt Kampik Ltd & Co. KG, Benedikt Aloysius Kampik i Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien*, t. 32.; presuda od 25. siječnja 2018., *Maximilian Schrems protiv Facebook Ireland Limited*, C-498/16, ECLI:EU:C:2018:37, t. 43.; *A. B. i B. B. protiv Personal Exchange International Limited*, t. 24.

¹⁵ Uvodna izjava 34. BU I. *bis*.

¹⁶ Presuda od 16. studenoga 2016., *Wolfgang Schmidt protiv Christiane Schmidt*, C-417/15, ECLI:EU:C:2016:881, t. 26.; presuda od 9. ožujka 2017., *Pula parking d.o.o. protiv Svena Klause Tederahna*, C-551/15, ECLI:EU:C:2017:193, t. 33.; presuda od 31. svibnja 2018., *Éva Nothartová protiv Sámson József Boldizsár*, C-306/17, ECLI:EU:C:2018:360, t. 18.; presuda od 15. studenoga 2018., *Helenska Republika protiv Lea Kuhna*, C-308/17, EC-

bama o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore. Jednako tako, tumačenja koja je Sud dao u vezi s Bruxellskom konvencijom, koju je zamijenila Uredba br. 44/2001, u slučaju kad se njihove odredbe mogu smatrati istovjetnima, a što je u najvećoj mjeri bio slučaj u pogledu odredbi čl. 13-15. Bruxellske konvencije i čl. 15.-17. Uredbe br. 44/2001, vrijede i za odredbe te uredbe.^{17,18} Sud, dakle, osigurava ujednačeno tumačenje odredaba koje su jednakovrijedne u Uredbi br. 1215/2012, Uredbi br. 44/2001 i u Bruxelleskoj konvenciji. Zbog toga će se u ovom radu, u tumačenju odredbi Odjeljka 4. Uredbe br. 1215/2012 pozivati i na praksu Suda u vezi s Uredbom br. 44/2001 i Bruxellskom konvencijom.

Sud je u nekoliko predmeta tumačeći pojmove iz odredbi o nadležnosti za potrošačke ugovore uzimao u obzir iste pojmove iz drugih propisa prava Unije (najčešće se to odnosilo na pojam „potrošač“) kako bi se osiguralo poštovanje ciljeva kojima teži zakonodavac Europske unije u vezi s potrošačkim ugovorima kao i usklađenost prava Unije. Sud je, međutim, pri tome naglasio da potreba da se osigura usklađenost između različitih akata prava Unije ni u kojem slučaju ne može dovesti do toga da se odredbe uredbe koje se odnose na pravila o nadležnosti tumače suprotno njezinu sustavu i ciljevima.¹⁹

2. STAJALIŠTA SUDA O POJMU POTROŠAČA I UGOVORA S DVOSTRUKOM NAMJENOM

Kako bi se mogla razumjeti stajališta Suda koja se odnose na ugovor s dvostrukom namjenom (2.), potrebno je prethodno navesti osnovna stajališta koja je Sud zauzeo o pojmu „potrošač“ (1.).

2.1. Pojam „potrošač“

Pojam „potrošač“ Sud je tumačio primjenjujući ponajprije članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 15. st. 1. BU I.; čl. 13. st. 1. BK).

LI:EU:C:2018:911, t. 31.; presuda od 28. veljače 2019., *BUAK Bauarbeiter-Urlaubs- i Abfertigungskasse protiv Gradbeništvo Korana*, C-579/17, ECLI:EU:C:2019:162, t. 38.; presuda od 29. srpnja 2019., *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. protiv DAF Trucks NV*, C-451/18, ECLI:EU:C:2019:635, t. 23. presuda od 3. listopada 2019., *Jana Petruchová protiv FIBO Group Holdings Limited*, C-208/18, ECLI:EU:C:2019:825, t. 38.; presuda od 30. rujna 2021., *Commerzbank AG protiv E.O.*, C-296/20, ECLI:EU:C:2021:784, t. 33.

¹⁷ Uvodna izjava br. 19. BU I.

¹⁸ Presuda od 29. ožujka 2006., *Renate Ilsinger protiv Martin Dreschers koji djeluje kao stečajni upravitelj Schlank & Schich GmbH*, C-180/06, ECLI:EU:C:2009:303, t. 41.; presuda od 4. svibnja 2010., *TNT protiv Express Nederland*, C-533/08, ECLI:EU:C:2010:243, t. 36.; presuda od 14. studenoga 2013., *Armin Maletić i Marianne Maletić protiv lastminute.com GmbH i TUI Österreich GmbH*, C-478/12, ECLI:EU:C:2013:735, t. 28.; *Harald Kollasza protiv Barclays Bank plc*, t. 21.; *Maximilian Schrems protiv Facebook Ireland Limited*, t. 26.

¹⁹ Presuda od 5. prosinca 2013., *Walter Vapenik protiv Josefa Thurnera*, C-508/12, ECLI:EU:C:2013:790, t. 25.; presuda od 16. siječnja 2014., *Andreas Kainz protiv Pantherwerke AG*, C-45/13, EU:C:2014:7, t. 20.; *Maximilian Schrems protiv Facebook Ireland Limited*, t. 28.; presuda od 2. svibnja 2019., *Pillar Securitisation Sàrl protiv Hildur Arnadottir*, C-694/17, ECLI:EU:C:2019:345, t. 34.; presuda od 3. listopada 2019., *Jana Petruchová protiv FIBO Group Holdings Limited*, C-208/18, ECLI:EU:C:2019:825, t. 63.; presuda od 10. prosinca 2020., *A. B. i B. B. protiv Personal Exchange International Limited*, C-774/19, ECLI:EU:C:2020:807, t. 44.

U skladu s usvojenom praksom Suda članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 15. st. 1. BU I.; čl. 13. st. 1. BK) primjenjuje se ako su ispunjene tri pretpostavke, i to, kao prvo, da je jedna ugovorna strana potrošač koji djeluje u kontekstu za koji se može smatrati da je izvan njegove profesionalne ili poslovne djelatnosti, kao drugo, da je ugovor između takvog potrošača i poslovnog subjekta doista sklopljen i, kao treće, da takav ugovor ulazi u jednu od kategorija iz stavka 1. točaka (a) do (c) članka 17. Te pretpostavke moraju se kumulativno ispuniti pa, ako jedna od njih nije ispunjena, nadležnost se ne može zasnovati prema pravilima za potrošačke ugovore iz te uredbe.²⁰ Pojam „potrošač“ odnosi se, dakle, na prvu pretpostavku.

Sud je u tumačenju pojma „potrošač“ u smislu članka 17. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 15. BU I.; čl. 13. BK) zauzeo niz stajališta. Za potrebe ovog rada navode se samo četiri stajališta.

Prvo, Sud je kao *obiter dictum* zauzeo stajalište da je polje zaštite posebnih procesnih odredbi iz Odjeljka 4. o nadležnosti za potrošačke ugovore ograničeno samo na fizičke osobe.²¹ Potrošač, dakle, u smislu članka 17. Uredbe br. 1215/2012 može biti samo fizička osoba. Dalje, pojam „potrošač“ odnosi se samo na privatnog krajnjeg potrošača koji nije uključen u trgovinu ili profesionalne aktivnosti.²² Potrošač je, pri tome, zaštićen samo ako je on osobno tužitelj ili tuženik u postupku.²³

Drugo, pojam „potrošač“ u smislu članka 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 treba usko tumačiti, uzimajući u obzir položaj te osobe u određenom ugovoru, u vezi s njegovom prirodom i svrhom, a ne subjektivan položaj te osobe, pri čemu se jedna te ista osoba može smatrati potrošačem u okviru određenih transakcija, a gospodarskim subjektom u okviru drugih.²⁴

Treće, pojam „potrošač“ u smislu članka 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 definira se kao suprotnost pojmu „gospodarski subjekt“, on je objektivne prirode i ne ovisi o stvarnom znanju i informiranosti dotične osobe.²⁵

²⁰ *Česká spořitelna protiv Gerald Feichter*, t. 30.; presuda od 28. siječnja 2015., *Harald Kollassa protiv Barclays Bank plc*, C-375/13, ECLI:EU:C:2015:37, t. 23.; presuda od 23. prosinca 2015., *Rüdiger Hobohm protiv Benedikt Kampik Ltd & Co. KG, Benedikt Aloysius Kampik i Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL*, C-29/14, ECLI:EU:C:2015:844., t. 24.; *Jana Petruchová protiv FIBO Group Holdings Limited*, t. 39.; presuda od 2. travnja 2020., *A. U. protiv Reliantco Investments LTD i Reliantco Investments LTD Limassol Sucursala București*, C-500/18, ECLI:EU:C:2020:264, t. 45.; *A. B. i B. B. protiv Personal Exchange International Limited*, t. 25.

²¹ Presuda od 3. srpnja 1997., *Francesco Benincasa protiv Dentalkit Srl*, C-269/95, ECLI:EU:C:1997:337., t. 17.; Stefan Leible, Peter Mankowski i Ansgar Staudinger, „Abschnitt 4: Zuständigkeit bei Verbrauchersachen“, u: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR: Kommentar*. ur. Thomas Rauscher (Köln: Otto Schmidt Verlag, 2016.), 489.

²² Presuda od 19. siječnja 1993., *Shearson Lehman Hutton protiv TVB*, C-89/91, ECLI:EU:C:1993:15., t. 20. i t. 22.; *Francesco Benincasa protiv Dentalkit Srl*, t. 15.; presuda od 20. siječnja 2005., *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, C-464/01, ECLI:EU:C:2005:32., t. 35.; *Petra Engler protiv Janus Versand GmbH*, t. 34.; *Česká spořitelna protiv Gerald Feichter*, t. 32.; *A. B. i B. B. protiv Personal Exchange International Limited*, arg. iz t. 32.

²³ *Shearson Lehman Hutton protiv TVB*, t. 23.

²⁴ *Francesco Benincasa protiv Dentalkit Srl*, t. 16.; *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 36.; *Maximilian Schrems protiv Facebook Ireland Limited*, t. 29.; Presuda od 14. veljače 2019., *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, C-630/17, ECLI:EU:C:2019:123, t. 87.

²⁵ *Francesco Benincasa protiv Dentalkit Srl*, t. 16.; *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 36.; presuda od 3. rujna 2015., *Horațiu Ovidiu Costea protiv SC Volksbank România SA*,

Četvrto, Sud je zbog toga zauzeo stajalište da samo ugovori koji su sklopljeni izvan svake profesionalne djelatnosti ili svrhe i neovisno o njoj, s jedinim ciljem zadovoljavanja privatnih potrošačkih potreba pojedinca, spadaju u poseban sustav predviđen Uredbom br. 1215/2012 u području zaštite potrošača kao navodno slabije stranke.²⁶

2.1.1. Ugovori s dvostrukom namjenom

Ugovori s dvostrukom namjenom su ugovori koji se odnose djelomično na profesionalno-poslovne, a djelomično na privatne djelatnosti. Ova dvostruka namjena izaziva poteškoće u njihovoj procesnopravnoj kvalifikaciji. Budući da je jedan od glavnih ciljeva, kako Bruxellske konvencije, tako i Uredbe br. 44/2001 i Uredbe br. 1215/2012, sprečavanje nadležnosti više sudova za isti pravni odnos²⁷, potrebno ih je, radi predvidljivosti i pravne sigurnosti, procesnopravno kvalificirati. No, procesnopravno razgraničavanje jednog pravnog odnosa od drugog može, pak, biti povezano s poteškoćama.

Primjenjuje li se Odjeljak 4. o zaštitnoj nadležnosti na ugovore s dvostrukom namjenom Sud je, na temelju članka 13. stavak 1. Bruxellske konvencije, razmatrao u predmetu *Gruber*, a na temelju članka 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 u predmetu *Milivojević*.

Predmet Johann Gruber protiv Bay WA AG; C-464/01

U predmetu *Johann Gruber protiv Bay WA AG*²⁸ austrijski poljoprivrednik *Johann Gruber* sklopio je ugovor s njemačkim društvom *Bay WA AG* koje se bavi trgovinom građevinskog materijala o kupnji i isporuci crijepova. Poljoprivrednik je želio zamijeniti crijepove na zgradi svojeg poljoprivrednog imanja. Dio zgrade koja se koristio u privatne namjene iznosio je nešto više od 60% ukupne korisne površine zgrade. Za vrijeme pregovora, poljoprivrednik je obavijestio društvo i objasnio da ima poljoprivredno imanje te da crijepom želi pokriti krov svoje zgrade na imanju. Naveo je da ima još jedan sporedni objekt koji pretežito koristi za svoju poljoprivrednu djelatnost, ali se nije izričito izjasnio o tome koristi li zgradu na kojoj želi pokriti krov, pretežito u poslovne ili privatne namjene. Nakon što mu je isporučen crijep, poljoprivrednik je smatrao da crijep ima mane (svi crijepovi nisu bili iste boje), te je, smatrajući da se radi o predmetu iz članka 13. stavak 1. Bruxellske konvencije (čl. 15. st. 1. BU I.; čl. 17. st. 1. BU I. *bis*), pokrenuo postupak protiv njemačkog društva u Austriji (čl. 14. st. 1. BK; čl. 16. st. 1. BU I.; čl. 18. st. 1. BU I. *bis*). Njemačko društvo osporilo je nadležnost austrijskog suda.

U obrazloženju presude Sud se prvo pozvao na stajalište iz predmeta *Benincasa* prema kojem se pojam potrošač mora usko tumačiti te da se mora odrediti prema položaju te osobe u konkretnom ugovoru vezano za njegov karakter i ciljeve, a ne prema subjek-

C110/14, EU:C:2015:538, t. 21.

²⁶ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 36.; *Maximilian Schrems protiv Facebook Ireland Limited* t. 30.; *Jana Petruchová protiv FIBO Group Holdings Limited*, t. 42.

²⁷ Presuda od 19. veljače 2002., *Besix SA protiv Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH & Co. KG (WABAG) i Planungs- und Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretzschmar GmbH & KG (Plafog)*, C-256/00, ECLI:EU:C:2002:99, t. 27.; Presuda od 11. srpnja 2002., *Rudolf Gabriel*, C-96/00 ECLI:EU:C:2002:436, t. 57.; Presuda od 5. veljače 2002., *Danmarks Rederiforening, djelujući u ime DFDS Torline A/S protiv LO Landsorganisationen i Sverige, djelujući u ime SEKO Sjöfolk Facket för Service och Kommunikation*, C-18/02, ECLI:EU:C:200:74, t. 26.

²⁸ Presuda od 20. siječnja 2005., *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, C-464/01, ECLI:EU:C:2005:32.

tivnom položaju te osobe, tako da se jedna te ista osoba u okviru određenih poslova može smatrati potrošačem, a u okviru drugih poduzetnikom. Iz toga je Sud zaključio da samo ugovori koje pojedinac sklapa bez ikakve povezanosti s profesionalnom ili poslovnom djelatnosti ili ciljem isključivo radi toga da podmiri svoje vlastite potrebe vezane za privatnu potrošnju potpadaju pod posebno pravilo koje Bruxelleska konvencija predviđa u svrhu zaštite potrošača, kao ugovornog partnera koji se smatra slabijim, pri čemu ta zaštita nije opravdana kod ugovora čija je namjena neka profesionalna ili poslovna djelatnost.²⁹ Zbog toga se pravila o zaštitnoj nadležnosti iz članaka 13. do 15. Bruxelleske konvencije načelno mogu primijeniti samo ako namjena ugovora koji je sklopljen između ugovornih strana nije profesionalno ili poslovno korištenje predmeta ili usluge na koju se ugovor odnosi.³⁰

U skladu s ovim načelima, Sud je ocjenjivao mogu li se ta pravila primjenjivati na ugovore s dvostrukom namjenom.

U odgovoru na to pitanje Sud je istaknuo da iz svrhe odredaba o zaštitnoj nadležnosti, a to je da se zaštititi osoba za koju se pretpostavlja da je u odnosu na svog ugovornog partnera u slabijem položaju, proizlazi da se osoba koja sklapa ugovor za namjenu koja se djelomično odnosi na njezinu profesionalno-poslovnu djelatnost te se stoga samo u jednom dijelu ne može pripisati toj djelatnosti, načelno ne može pozivati na pravila o posebnoj nadležnosti iz članaka 13. do 15. Bruxelleske konvencije. Sud je, međutim, dodao da bi bilo drukčije kada bi veza između tog ugovora i profesionalno-poslovne djelatnosti te osobe bila toliko slaba da ona postane sporedna te kada bi, prema tomu, u kontekstu posla za koji je sklopljen ugovor, ukupno gledano, imala samo podređeni položaj.³¹ Istaknuo je da činjenica da sporni ugovor služi i za privatnu namjenu ne mijenja ništa na ovom utvrđenju.³²

U prilog ovakvog tumačenja Sud se pozvao na to da se pojam potrošač u članku 13. stavak 1. Bruxelleske konvencije definira usko i da se iz tog razloga i pojam potrošačkog ugovora treba usko tumačiti,³³ da treba sprečavati mogućnost nadležnosti više sudova za isti pravni odnos³⁴ te da takvo tumačenje najviše odgovara potrebama pravne sigurnosti te predvidivosti za budućeg tuženika vezano za nadležni sud³⁵. Iz svih navedenih razloga, prema stajalištu Suda, zaštitni mehanizam ne bi se trebao protezati na pojam ugovora s dvostrukom namjenom.

Sud se izjasnio da je teret dokaza na potrošaču odnosno da je prema uobičajenim pravilima o teretu dokazivanja na osobi koja se želi pozvati na članke 13. do 15. Konvencije da dokaže da u spornom ugovoru, koji služi za dvostruku namjenu, profesionalno-poslovna namjena igra samo podređenu ulogu, pri čemu suprotna strana ima pravo dokazivati suprotno. Pri tome nacionalni sud mora uzeti u obzir ne samo sadržaj, vrstu i namjenu ugovora, nego i objektivne okolnosti prilikom njegovog sklapanja.³⁶

Sud je, zaključno zauzeo stajalište da se osoba koja je sklopila ugovor koji se odnosi na predmet namijenjen djelomično za profesionalno-poslovnu namjenu, a djelomično za namjenu koja se ne može smatrati njezinom profesionalnom ili poslovnom djelatno-

²⁹ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 36.

³⁰ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 37.

³¹ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 39.

³² *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 41.

³³ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 43.

³⁴ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 44.

³⁵ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 45.

³⁶ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 46.

sti, ne može pozivati na pravila o posebnoj nadležnosti iz članaka 13. do 15. Konvencije o nadležnosti i priznanju i ovrsi u građanskim i trgovačkim stvarima, osim ako je profesionalno-poslovna namjena toliko sporedna da u ukupnom kontekstu odnosnog posla ima potpuno podređenu ulogu, pri je čemu je u tom kontekstu nevažna činjenica da prevladava privatna namjena.³⁷

Dalje, Sud je utvrdio da je na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak da odluči je li odnosni ugovor sklopljen kako bi se u znatnoj mjeri zadovoljile profesionalno-poslovne potrebe te osobe ili je pak profesionalno-poslovna namjena bila zanemariva. Sud je pri tome utvrdio kriterije koje nacionalni sud u toj ocjeni mora i kriterije koje ne smije uzeti u obzir. Nacionalni sud, tako mora uzeti u obzir sve okolnosti koje objektivno proizlaze iz spisa. Taj sud, međutim, ne smije uzeti u obzir one okolnosti ili obilježja koja su mogla biti poznata ugovornom partneru osobe koja se poziva na svojstvo potrošača, osim ako se ta osoba tako ponašala da je ugovorni partner s pravom mogao stvoriti dojam da ona djeluje u profesionalno-poslovne namjene.³⁸

Predmet Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank; C-630/17

U predmetu *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*³⁹ hrvatska državljanka s prebivalištem u Hrvatskoj sklopila je preko posrednika s austrijskom bankom ugovor o kreditu radi izvođenja radova na obnovi nekretnine u Hrvatskoj, u kojoj živi, a u cilju da u njoj pruža usluge turističkog smještaja. Ugovor je sadržavao klauzulu o alternativnoj nadležnosti u korist ili austrijskog ili hrvatskog suda. Kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora hrvatska državljanka potpisala je založnu izjavu koju je sastavio javni bilježnik. Hrvatska državljanka podnijela je pred hrvatskim sudom protiv austrijske banke tužbu kojom je tražila utvrđenje ništetnosti ugovora o kreditu i založne izjave te brisanje hipotekarnog osiguranja iz zemljišnih knjiga. Sud je trebao, između ostalog, ocijeniti predstavlja li sklopljeni ugovor o kreditu, u smislu članka 17. stavak 1. Uredbe Bruxelles I. bis, potrošački ugovor, odnosno ima li hrvatska državljanka svojstvo potrošača.

U postupku pred hrvatskim sudom, tužiteljica je navela da je ugovor o kreditu sklopila kako bi proširila i obnovila svoju kuću radi uređenja apartmana za iznajmljivanje i da je kredit namjeravala vraćati od te djelatnosti. Iz prvostupanjske odluke nije bilo moguće zaključiti je li dio kredita bio upotrijebljen u privatne namjene.⁴⁰

Ocjenjujući pravnu prirodu sklopljenog ugovora kao ugovora s dvostrukom namjenom, Sud se prvo pozvao na svoje stajalište iz predmeta *Gruber* da se na osobu koja je takav ugovor sklopila odredbe o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore mogu primijeniti samo ako je veza između tog ugovora i profesionalne djelatnosti te osobe tako slaba da postaje marginalna pa stoga ima tek zanemarivu ulogu u kontekstu transakcije za koju je taj ugovor sklopljen, promatrane u cjelini.⁴¹ S obzirom na ta načela, na nacionalnom sudu je da utvrdi može li se primateljica iz konkretnog ugovora o kreditu smatrati potrošačem u smislu članka 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012. To znači da nacionalni sud mora utvrditi je li veza između tog ugovora o kreditu i profesionalne djelatnosti primateljice kredita tako slaba da postaje marginalna, pri čemu u tu svrhu

³⁷ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 54.

³⁸ *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, t. 54.

³⁹ Presuda od 14. veljače 2019., *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, C-630/17, ECLI:EU:C:2019:123.

⁴⁰ *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, t. 28.

⁴¹ *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, t. 91.

on mora uzeti u obzir ne samo sadržaj, prirodu i namjenu ugovora o kreditu nego i objektivne okolnosti koje su pratile njegovo sklapanje.⁴²

Nacionalni sud pri tome, prema stajalištu Suda, treba uzeti u obzir činjenicu da je primateljica kredita ugovor o kreditu sklopila kako bi obnovila svoju kuću, među ostalim, radi uređenja apartmana za iznajmljivanje, pri čemu se ipak ne isključuje da je dio kredita bio upotrijebljen za privatnu namjenu. U takvim okolnostima, Sud je istaknuo da se iz njegove dosadašnje prakse proizlazi može smatrati da je primateljica kredita sklopila predmetni ugovor o kreditu u svojstvu potrošača samo ako je veza između tog ugovora i profesionalne djelatnosti pružanja usluga turističkog smještaja tako marginalna i zanemariva da je očito da je taj ugovor u biti bio sklopljen za privatnu namjenu.⁴³

Na temelju navedenog Sud je zaključio da članak 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti tako da se dužnik koji je sklopio ugovor o kreditu radi izvođenja radova obnove nekretnine u kojoj živi u cilju, među ostalim, da u njoj pruža usluge turističkog smještaja, ne može smatrati „potrošačem“ u smislu te odredbe, osim ako je s obzirom na kontekst transakcije za koju je taj ugovor sklopljen, promatrane u cjelini, veza između tog ugovora i te profesionalne djelatnosti tako slaba da je očito da se tim ugovorom u biti ostvaruje privatna namjena, a što treba provjeriti nacionalni sud.⁴⁴

3. ZAKLJUČAK

U tumačenju članka 17. stavak 1. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 15. st. 1. BU I., čl. 13. st. 1. BK) „potrošač“ Sud je zauzeo stajalište potrošač može biti samo fizička osoba i da taj pojam obuhvaća privatnog krajnjeg potrošača koji nije uključen u trgovinu ili profesionalne djelatnosti te da potrošač uživa zaštitu koja proizlazi iz pravila o nadležnosti za potrošačke ugovore samo ako je on osobno tužitelj ili tuženik. Za stjecanje svojstva „potrošač“ u skladu s tom odredbom dovoljno je, dakle, da je fizička osoba sklopila ugovor za namjenu koja je izvan njezine profesionalne djelatnosti.

U predmetima Johann Gruber protiv Bay WA AG (C-464/01) i Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg (C-630/17) Sud je razmotrio može li se osoba koja je sklopila ugovor koji se odnosi na predmet namijenjen djelomično za profesionalno-poslovnu namjenu, a djelomično za namjenu koja se ne može smatrati njezinom profesionalnom ili poslovnom djelatnosti (ugovor s dvostrukom namjenom) pozivati na pravila o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore?

Iz obrazloženja odluka slijedi da je Sud u odgovoru na to pitanje zauzeo stajalište da se osoba koja je sklopila ugovor koji se odnosi na predmet namijenjen djelomično za profesionalno-poslovnu namjenu, a djelomično za namjenu koja se ne može smatrati njezinom profesionalnom ili poslovnom djelatnosti, može pozivati na odredbe o zaštitnoj nadležnosti za potrošačke ugovore iz Odjeljka 4. Uredbe br. 1215/2012 (Odjeljak 4. BU I.; Odjeljak 4. BK) samo ako je veza između tog ugovora s profesionalnom ili poslovnom djelatnosti te osobe toliko slaba da je postala marginalna pa stoga ima samo zanemarivu ulogu u kontekstu transakcije za koju je taj ugovor sklopljen promatrane u cjelini. Na nacionalnom je sudu da odredi, s obzirom na kontekst odnosne transakcije za koju je taj ugovor sklopljen, promatrane u cjelini, je li veza između tog ugovora i te profesionalne djelatnosti tako slaba da je očito da se tim ugovorom u biti ostvaruje privatna namjena.

⁴² *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, t. 92.

⁴³ *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, t. 93.

⁴⁴ *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg*, t. 94.

Hrvoje SIKIRIĆ, Ph.D., Full Professor,
University of Zagreb, Faculty of Law;
hsikiric@pravo.unizg.hr

JURISDICTION OVER CONSUMER CONTRACTS - THE CONCEPT OF „CONSUMER“ AND DUAL PURPOSE CONTRACTS ACCORDING TO THE CASE-LAW OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION

Summary: *The principle of consumer protection is one of the fundamental principles of European Union law. This principle is reflected at the level of secondary law, in the field of European private international procedural law, in the special rules on protective jurisdiction over consumer contracts stipulated in sections 4 of Regulation No 1215/2012, Regulation No 44/2001 and the Brussels Convention. Upon the Republic of Croatia's accession to the European Union, the case law of the Court of Justice of the European Union became exceptionally important in the implementation of the EU legal instruments. Since a systematic overview of the case law of the Court does not exist, neither in respect of those three legal instruments, the main goal of this paper is to bring all stakeholders involved in the resolution of disputes over consumer contracts, especially judges, legal counsel and parties, a comprehensive and systematised overview of standpoints accepted by the Court in the interpretation of the rules on special jurisdiction over consumer contracts in case of dual purpose contracts – contracts intended for purposes which are in part within and in part outside his trade or profession. The concept of “consumer” is namely the principal factor in the determination of rules governing international jurisdiction over consumer contracts. In that regard, the Court held that a person who concludes a contract intended for purposes which are in part within and in part outside his trade or profession may not rely on the special rules of jurisdiction for consumer contracts, unless the trade or professional purpose is so limited as to be negligible in the overall context of the contract, the fact that the private element is predominant being irrelevant in that respect.*

Key words: *Regulation No 1215/2012, Regulation No 44/2001, Brussels Convention, jurisdiction over consumer contracts, notion of a „consumer“, dual purpose contracts.*